

ประชาชนธรรมดา จะจับกุมผู้กระทำผิดได้หรือไม่

โดยปกติแล้วการจับกุมผู้กระทำผิดนั้นเป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งคำว่า เจ้าพนักงานที่ว่ นี้มีความหมายกว้างขึ้นอยู่กับกฎหมาย ในแต่ละเรื่องนั้นจะบัญญัติให้ใครเป็นเจ้าพนักงาน เช่นเจ้าหน้าที่ สุลตากรเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายสุลตากร มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมความผิดเกี่ยวกับการขนสินค้าหนี ภาษี เจ้าหน้าที่สรรพสามิตเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายสรรพสามิต มีอำนาจหน้าที่จับกุมความผิดเกี่ยวกับ สรรพสามิต ฯลฯ เป็นต้น ส่วนตำรวจ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นั้น จัดอยู่ในประเภทพนักงานฝ่ายปกครองมี อำนาจหน้าที่จับกุมความผิดได้ทุกประเภท แม้ว่าความผิดนั้นๆ จะมีเจ้าพนักงานโดยเฉพาะอยู่แล้วก็ตาม เช่น ความผิดตามกฎหมายสุลตากร กฎหมายสรรพสามิต ตำรวจ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ก็ยังมีอำนาจหน้าที่ในการ จับกุมได้

สำหรับประชาชนหรือที่เรียกว่าราษฎรธรรมดา นั้น โดยปกติไม่มีอำนาจและหน้าที่ในการจับกุมผู้ใด ได้ เพราะประชาชนธรรมดาไม่ได้เป็นเจ้าพนักงาน

แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายไม่ได้ห้ามเด็ดขาดตายตัวว่ามีให้ประชาชนธรรมดาจับกุมผู้กระทำผิดโดยสิ้น เจริงบบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นไว้ให้ประชาชนธรรมดามีอำนาจที่จะจับกุมผู้กระทำผิดได้เฉพาะในบางกรณีดังต่อ ไปนี้เท่านั้น

๑. เมื่อเจ้าพนักงานร้องขอให้ช่วยจับ

กรณีนี้จะต้องเป็นเรื่องที่มีหมายจับอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็ความผิดฐานใดก็ตามและเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ จัดการตามกฎหมายหรือจับตามหมายจับนั้นได้ร้องขอให้ประชาชนธรรมดาช่วยจับกุมผู้กระทำผิดที่หมายจับ ระบุไว้ ข้อนี้ต้องพึงระวังให้ดีว่าถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานจะจับกุมโดยไม่มีหมายจับแม้เจ้าพนักงานจะร้องขอ ให้ประชาชนธรรมดาช่วยจับ ประชาชนธรรมดาก็ไม่มีอำนาจในการจับกุม

มีข้อสังเกตว่าคำร้องขอของเจ้าพนักงานเช่นนี้ไม่ถือเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานดังนั้น ประชาชนผู้ได้ รับคำร้องขอจะปฏิบัติตามคำร้องขอนั้นหรือไม่ก็ได้

๒. เมื่อพบการกระทำผิดซึ่งหน้าเฉพาะความผิดประเภทที่กฎหมายระบุไว้

กรณีนี้ประชาชนผู้พบการกระทำผิดนั้นสามารถเข้าทำการจับกุมได้ทันทีโดยไม่ต้องคอยให้เจ้า พนักงานร้องขออย่างไรก็ตามอำนาจในการจับกุมของประชาชนธรรมดาตามข้อ ๒ นี้ค่อนข้างจะมีขอบเขตจำกัด อยู่เฉพาะแต่ความผิดประเภทที่ระบุไว้ในท้าย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้นและต้องเป็นกรณี ที่พบการกระทำผิดซึ่งหน้าอีกด้วย ซึ่งเงื่อนไขข้อนี้นับว่าเป็นปัญหาอยู่ไม่น้อยสำหรับผู้ที่ไม่เคยเรียนกฎหมาย

มาก่อนเพราะจะไม่ทราบความหมายแค่ไหน เพราะถ้อยคำนี้เป็นคำทางกฎหมาย ซึ่งมีความหมายเฉพาะไม่จำเป็นต้องนำมาเขียนในที่นี้ แต่จะขอนำเอาความคิดซึ่งหน้าที่ระบุอยู่ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเฉพาะที่พบอยู่เสมอเพื่อเป็นแนวทางในการจดจำ

- ความผิดต่อเจ้าพนักงาน
- ความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขัง
- ความผิดต่อศาสนา
- ความผิดปลอมแปลงเงินตรา
- การก่อการจลาจล
- ข่มขืนกระทำชำเรา
- ทำร้ายร่างกาย
- ฆ่าคนตาย
- หน่วงเหนี่ยวกักขัง
- ลักทรัพย์
- วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ กรรโชกทรัพย์

๓. เมื่อประชาชนผู้เป็นนายประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้หลบหนีประกัน หรือจะหลบหนีประกัน

โดยเฉพาะเมื่อไม่สามารถจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานให้จับกุมได้ทันทั่วทั้งที่เท่านั้น การจับกุมประชาชนธรรมดา ตามที่กล่าวมาทั้ง ๓ กรณีนี้เป็นเพียงอำนาจตามกฎหมาย ที่จะจับกุมได้เท่านั้น ไม่ใช่เป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ และถ้าเป็นกรณีอื่นนอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ประชาชนธรรมดาที่ไม่มีอำนาจทำการ จับกุมผู้กระทำความผิดได้เลย

ผลทางกฎหมาย

กรณีที่ประชาชนธรรมดามีอำนาจตามกฎหมายที่จะจับกุมผู้กระทำความผิดได้ดังกล่าวมาในข้อ ๑-๓ นี้ ประชาชนผู้ทำการจับกุมย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่น ไม่มี ความผิดฐานทำให้ผู้ถูกจับเสื่อมเสีย อิศราภาพเสรีภาพหรือหากผู้จะถูกจับนั้นต่อสู้ขัดขวางประชาชนผู้จับก็มีอำนาจใช้กำลังป้องกันตนได้พอสมควรแก่เหตุ

ในทำนองกลับกัน ถ้าเป็นกรณีไม่มีอำนาจจับกุมได้ตามกฎหมาย ผู้จับก็ต้องมีความผิดฐาน ทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ และอาจมีความผิดฐานอื่นติดตามมากมาย เช่น บุกรุก ทำร้ายร่างกาย ฯลฯ เป็นต้น